

Dette værk er downloadet fra **Danskernes Historie Online**

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaeigt.dk>

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Bergens Cathedralskole

1856.

Bergen.

Trykt hos Chr. Dahl, R. S.

De følgende saa Bladene ere kun at betragte som et lidet Supplement til det, af mig forrige Åar udgivne, noget fuldstændigere Program om Skolens Bestemmelser, og de ere, jeg nodes at tilstaae det, ganske et Hastverksarbeide, tilblevet under Forhold, der ere saa ugunstige selv for det ubetydeligste Forfatterskab, at jeg visselig vilde holdt det ganske tilbage, om jeg ikke havde troet det uforvarligt at tie til de, efter min fuldeste Overbevisning, falske Anskuelser, som ogsaa i det forlobne Åar oftere ere blevne fremsatte. Bare nu disse Anskuelser kun enkelte Bladsscriveres, hvis Berettigelse til at tale i Sagen Ingen funde ejende, fordi de selv varer ukjendte, vilde Sagen ikke være saa farlig, og man turde haabe, at det næppe vilde have nogen Virkning udenfor de Spalter, i hvilke de findes optagne; men anderledes forholder det sig, da det er vitterligt, at de tildeels komme fra Mænd, som selv have gjort Skolens Udvikling til sit Livs Opgave, og som have erholdt Indsydelse, ikke blot paa den eller de Skoler, for

hvilke de staar i Spidsen, men ogsaa paa Skolevæsenets Ordning i det Hele.

Der er saaledes Grund til at befrygte, at saadanne Anskuelser ville vide at skaffe sig Indgang selv hos den øverste Styrelse, og det bliver da Pligt for Enhver, som deri seer en truende Fare for Skolens ædleste og høieste Virksomhed, at yde endog den ringeste Skjærv til at formindsker den.

Det er en gammel Sandhed, at en Discussion med Haab om Resultat kun kan føres af dem, der ere enige om et best Udgangspunkt, da de i modsat Tilfælde ville foragte hinandens Argumenter. Et saadant Udgangspunkt har igjennem lange Tider været angivet af dem, som hylde i alt Væsentligt de saakaldte lærde Skolers Indretning, idet Aands-
evnernes harmoniske Udvikling har været stillet som Skolens egentlige Opgave. Denne Opgave har ogsaa Almueskolen, saa at disse to Skoler kun quantitativt ere forskellige. Erhvervelsen af positive Kundskaber er i disse Skoler kun Middel, ikke Maal. Erhvervelsen af Kundskaber derimod som Maal er henlagt til de mange særskilte Læreanstalter, ikke Skoler. Skolen gjør sine Glever duelige til med den størst mulige Nytte at besøge Læreanstalter, af hvilken som helst Art disse end maatte være, eller at hente frugtbar Kundskab fra det ydre praktiske Liv selv, under hvilket den i Skolen paabegyndte, mere

eller mindre fremstredne, harmoniske Aandsdannelses fortsættedes. Heraf vil vel ingen Fordomsfris kunne udlede, at de, der hylde dette Princip, ere Obscuranter, som ønske at unddragte den store Mængde Aldgang til at delagtiggjøres i Kundskabens Goder, og saadanne Beskyldninger vise sig saa meget mere grundløse og uretfærdige, naar der sees hen til, at det netop er Mænd af saadanne Anstuelser, som meest have arbeidet for Almeenophysning — Noget, som desuden ligger i Tingens Natur. Thi, medens disse Mænd meest ere vendte imod Livets ideelle Side, gribes i Regelnen det andet Parti af Livets praktiske Side og drives ind i en Virksomhed, der gaaer ud paa at samle Frugter, uden at bekymre sig mere om Almeindannelsen, end forsaavidt denne kan blive dem nyttig hos Individer, hvis Hjælp de tiltrænge. Den gamle Skoles Forsvarere ere altsaa ingenlunde uenige i, at det ydre Livs Krav bør i Skolen habes for Vie, men paastaae kun, at dette Krav sikkrest og i storste Udstrækning naaes paa den Vie, som de anbise, og mene derfor, at Individerne selv derved optage i sig en Betragtning af Menneskelivet, der sjælelig styrker dem til bedre at finde sig i Livets tunge Tilskikkelser og til rigtigere og værdigere at bruge de ydre Goder, som maatte blive dem til Deel. Denne sidste og vigtigste Side af Sagen synes det andet Parti i det Mindste at stille

formeget i Baggrunden, om ikke ganske at glemme, eller de troe at opnaae det Samme ved Midler, som Theorie og Erfaring lige paatageligt vise som utilstrækkelige og uhenigtsmaessige. Naar det saaledes f. Ex. hedder i den Betenkning, der er afgiven om Allmueskolevæsenet i Christiania af en Komite, at det er det meest virksomme Middel til at sikre Samfundet mod voldsomme politiske og sociale Mystisser „ataabne Børnenes Blik for de naturlige Love, som gjælde paa dette Gebet (de økonomiske Forholde) og navnlig for de Love, der gjælde med Hensyn til Formuens Erhvervelse saavel for et Samfund i det Hele som for det enkelte Menneske,” da maa man i Sandhed forbause over at finde anseede Mænds Navne under en saadan Betenkning. Mon det virkelig skulde være Mangel paa Anledning til at faae lære saadanne Sandheder at kjende, der have ledet Socialisterne og Kommunisternes Bannerforere til deres samfundsforstyrrende Bestræbelser? Eller mon den almindelige Thy og Rover ikke meget vel veed, at han, ved Arbeidssomhed, Flid og Orden, vilde paa en sikrere Wei komme til Velstand, end ved en Bedrift, som daglig mislykkes for ham og hans Ligesindede? Jeg skal her ikke indlade mig paa at imodegaae dette videre, end skeet er, men kun tilfoie det gamle Bekjendte, at til Flid, Orden og Sparsvimmelighed hører der en

Betingelse, som ikke kaldes Indsigt men Sjælsstyrke, hentet fra Gudsfrugt, og denne erhverves ikke gennem Statsekonominen.

„I Almueskolen, hedder det paa et andet Sted, modtage de Individer deres Uddannelse, hvis senere Livsvirksomhed bringer dem i en næsten uafbrudt Forbindelse med Naturen, dens Producter og Kræfter,” og paa Grund heraf fremstilles Naturvidenskabens Betydning som „forholdsvis endog større i Almueskolen end i de høiere Skoler.“

Lad os nu for et Døblif godkjende Premisserne, er Conclusionen derfor rigtig? Om Eleven i Skolen veed man jo endnu ikke, hvilken Deel af Naturvidenskaben han vil komme til at have Brug for, og det bliver derfor nødvendigt at udstrække hans Kundskab over Naturens hele Rige, og det i saadan Grad, at hans erhvervede Indsigter deri virkelig kunde komme ham til Nutte i hans særegne Stilling. Dette, seer Enhver, er umuligt; og man maa derfor blive staende ved en Overfladiskhed, der, som bekjendt, altid fremkalder indbildiske Ræsonnører, men aldrig moralske, stærke, livskraftige Mænd; og heri ligger den vigtigste Advarsel imod den tilraadede Opdyngen af Lærestof i Skolerne. Kommer nu hertil, at den uforberedede Sjæl ikke er skikket til at opsamle noget flækkeligt Forraad af positive Kundskaber, saa maatte man

dog nok erkjende Rigtigheden af deres Fremgangsmaade, som først ville forberede Sjælene og dernæst give den Enkelte Anledning til at skaffe sig en grundig Indsigt i det eller de Fag, hvori han har besluttet at anvende sine Kræfter.

Aldjunct Knæckeborg, Lærer i Naturhistorie ved Frederiksborgs Skole, har i et Skoleprogram for forrige Åar søgt at hævde sit Fag Sted i Skolen og med ham er der Mulighed for at komme til Enighed; thi han søger at paavise dette Fags Begivenhed til at forøge Allmeenudviklingen og erkjender, at en saadan Betragtningsmaade alene kan være afgjorende for eller imod; han er altsaa enig i Udgangspunktet, og naar han skal modes, maa det altsaa skee, enten ved at paavise, at dette Fag ikke besidder den Begivenhed, som tillægges det, eller ogsaa, at det ikke destomindre bør holdes borte fra Skolen, for at denne ikke skal overlaesses med Lærerstof, naar andre allerede optagne Fag ikke kunne bortsjæres. Men afgjordes end Sagen overensstemmende med hans Mening, maa man ikke glemme, at derfor er endnu Intet vundet for dette Fags Optagelse i Almueskolen; thi han taler om den høiere Skole, hvis Læretid har en videre Udstrækning, og hvis Elever i de sidste Skoleaar ere videre fremadskredne og have opnaaet en større Aandsmodenhed. Rigtignok sees det af nogle af vores combinederede

Skolers Læretabeller, at Naturvidenskaberne ere henlagte til de nederste Fællesklasser og derpaa forsvinde af den følgende Undervisningscyclus; men at dette er lidet hensigtsmæssigt, vil Erfaring snart nok godtgjøre. Man pleier vel at paastaae, at Bornealderen især er aaben for Naturens Betragtninger, at Undervisningen derom glæder Bornene, og at den just derfor er skikket for den Alder; men seer man hen til, hvorledes Sagen i Virkeligheden stiller sig, da skal man nok snart opdage, at Barnet gjerne tumler sig om i Mark og Enge, glæder sig ved Blomstens Lugt og Farve, sjærer Siljefloiter og jager efter Fuglereder, men dets Interesse for Undervisningen er udenfor Billedbøgerne ringe og indskrænker sig til en nhængjerrig Gaben paa nogle saa physiske Experimenter, hvis Sammenhæng det ikke fatter. En Maaneds Undervisning vil i 16—17 Aars Alderen bringe større Resultater, end et heelt Aars hos Barnet. Man gjøre sig blot den Uleilighed at overvære Proverne i dette Fag, og man skal da faae den Forvisning, at af en talrig Klasse kun ganse Enkelte have vundet noget Udbytte, som er Omtale værd; og søger man derhos at gjøre sig selv Rede for, hvilken egentlig Aandsudvikling, selv de rigtige Besvarelser forudsætte, da forekommer det mig i det Mindste, at den er meget ringe og hovedsagelig et Hukommelsesverk.

Den Mangfoldiggjøren af Forestillinger, som en dybere Indtrængen i Naturvidenskaber meddeler Sjælen, hører hjemme paa et høiere Alderstrin og Kunnde, om den virkelig optoges i Børneaarene, lettelig blive farlig for Barnets eenfoldige Troesliv, da det desværre et en altfor hyppig Erfaring, at selv for den modnere Alder indeholde Naturvidenskaberne en farlig Fristelse, hvis Kjendskabet til dem ikke er parret med en Ydmighed, som ikke formaster sig til at være viis over det, som skrevet staar.

Bel er det lidet rimeligt, at Skolen skulde kunne bringe Barnet saa vidt i denne Kundskab, at det paa Selvtænkningens Vei skulde komme til Twivl paa Bibelordets Sandhed; men man er lidet betrygget imod, at Læreren kan lade sig forlede til at robe sin egen Twivl og derved ofte ved et eneste Ord gjøre den største Skade i denne Retning.

For at skaffe Plads for flere eller andre Lærefag, har man tænkt paa forskjellige Vortsfjøringer; men det man har foreslaaet har enten ikke været noget ret Klækkeligt, eller ogsaa har man ikke kunnet gaae ind derpaa. Den latinske Stiil f. Ex. har man anset overslodig, men ikke saaledes, at den vundne Tid skulde anvendes paa andre Fag, men komme Latinen selv til gode; og naar man desuden har forlangt Engelsk indført, saa er det mere end vist, at man ikke arbeider sig frem til Andet paa

venne Maade, end til en storre Splittelse af Kræfterne og Interesserne, og gjør al dybere Indtrængen, al Grundighed umulig.

Formodentlig i Følelsen heraf har Rector Lange foreslaet at borttage Græsken af Skolen, og der ved synes det, som om man maaatte vinde megen Tid, for Bergens Skole 12 Timer, for Christianias Skole 25 Timer ugentlig; men kan dette Forstag bifaldes? Jeg vil ikke tale om den Besynderlighed, at her foreslaaes Græsken udelukket, medens den latiniske Skoles stadige Forfolger, Grundtvig, vil i sin folkelige Højskole optage Græsken med Udelukkelse af andre Sprog - thi den Ene indestaer jo ikke for den Andens Meninger - og med Rector Langes Opfatning af Sprogundervisningens egentlige Hensigt i Skolen, finder jeg det heelt foreneligt, at han kan foreslaae Udelukkelsen af et Sprog, som netop har de fleste Fordele blandt alle de Sprog, som hidtil ere optagne i Skolen. Men jeg tor dog haahé, at han endnu staer temmelig ene med sin Opfatning af Sprogundervisningens Verdi for den almene Dannelse, og da ville vel heller ikke Mange tage til Takke med det af ham tilbudne Surrogat for Græsken i Skolerne, nemlig Læsningen af de græske Forfattere i Oversættelser. Ved at sammenholde disse to Forstag med hinanden, maa formodentlig dog den Slutning blive begrundet, at

Rector Lange hører blandt dem, som mene, at man hidtil i Skolen har læst Sprog i samme Hensigt, som naar en Mand, der skal foretage en Reise til England, dertil forbereder sig i Engelsk nogen Tid iforveien, eller naar en Mand lærer Fransk forat blive istand til at læse de for hans Videnskab nødvendige franske Verker. Rector Lange har intet Udgangspunkt fællesd med den, som jeg tør antage, almindelige Betragtningsmaade af Sprogunderviisningens Hovedhensigt for den unge Alder, hvorför Discussion med ham i denne Sag næppe vil kunne lykkes. *)

Hvad forevrigt Forslaget om at læse de græske Forfattere som Skolefag i Oversættelser angaaer, da frygter jeg for, at det vilde blive baade Elevernes og Lærernes tyngste Skoletimer; et Læreretalent, som var istand til at vedligeholde Elevernes Interesse under den Art Læsning, gives maaskee, men det er uden Twivl høist sjeldent. Det er dog besynderligt, at, medens man har mange ret gode Oversættelser af Oldskrivterne baade i Modersmålet og i det for de ældre Elever, om hvilke Talen

*) At Rector Lange vil beholde Græsken for de vorende Theologers og Philologers Vedkommende, bringer ikke hans Anskuelser nærmere mine, men viser fun endnu tydeligere, at han ikke fastholder Forskjellen imellem den almene og den specielle Dannelsse.

her alene kan være, ligesaa tilgjængelige thdſke Sprog, jeg dog i min temmelig lange Læretid, end ikke en eneste Gang, har opdaget, at en Elev har benyttet saadanne Oversættelser anderledes end som Hjælpemiddel ved Gjennemgaaelsen af sine Pensa i Grundsprøget. Tinget er vel, at Form og Indhold hos de Gamle ere saa noie sammensmeltede, at ved disses Aldskillelse det næst Tilstalende ved dem gaaer tabt, og til blot og bar Morskabslæsning indeholde de for stærk Fede, som i den Alder kun maa modtages i saa smaa Portioner, som af sig selv naturligen bestemmes ved Sysselsættelsen med Sprøghænomenerne. Et af To bliver altsaa Følgen: man opgive enten ganske det græske Sprog og den græske Literatur med alt Tilbehør i Skolen, eller man benytte begge Dele i Skolen saaledes, som det hidtil er skeet. Jeg erklærer mig for det sidste Alternativ og det ikke alene af Hensyn til det store Aantal Elever, som til theologisk og philologisk Embedsexamen have stadig Brug for Kjendskab til Græken, og som uden dette Kjendskab fra Skolen ville see sig i en betenklig Grad bethyngede og forsinkede i deres Embedsstudier, men ogsaa for alle deres Vedkommende, som ikke ville føle sig fremmede paa Culturhistoriens Gebet, ikke at tale om, at de uden Kjendskab til dette Sprog ville see alle Videnskabers Terminologier ligesom igjennem Taage.

Som Hovedsag bliver det imidlertid altid at fastholde, at det græske Sprog, fast mere end noget andet Skolefag, henter sin Berettigelse fra sin Bequemhed som Dannelsesmiddel i sproglig Henseende.

Saaledes formaar da ikke jeg ved Portskjærelsen af de meest bestridte Fag, Latin og Græsk, at skaffe Plads for nyt Lærestof i Skolen og vilde kunne ønske, at det var muligt uden Udsætning af noget Nyt at indskrænke, hvad der allerede nu er optaget; men jeg veed, at dette Ønske forgjæves bliver udtalt i en Tid, da man saa lidet har klaret sig Skolens Bethydning, at man hvert Sieblik ved sine Ytringer viser, at man af den fordrer, at den skal udsende sine Elever som fuldfærdige til at overtake enhver det ydre Livs Bedrift. Men det haaber jeg imidlertid, at den høieste Styrelse vel vil betænke sig, forend den lytter til disse Døgnets Røster saameget, at den deraf lader sig forlede til at opgive det Prøvede for det Uprøvede, og at den dog i det Mindste vil lægge nogen Vægt paa deres Stemme, som gjennem et langt Livs Erfaring og under stadig Overveielse af den Maade, hvorpaa deres Gjerning bedst kan lykkes, ere komne til modsatte Resultater af, hvad der anprises af Mænd, som for største Delen slet ikke have levet i eller for Skolen, hvorfor det heller ikke er besynderligt, om

de ikke ret kunne sætte sig ind i, hvorledes deres Forslag vilde tage sig ud under Udforelsen. De Skolemaend, som slutte sig til dem, ere saa faa, at deres Tils slutning kun beviser den gamle Sætning, at Genstemmighed er vanskelig at opnaae i enhver Sag. Hvad mig selv angaaer, da er jeg oprindelig en Elev af Campe og Basedow og den hele philanthropiske Skole, og i min første Lærer tid predikede ogsaa jeg det „Ryttige,” hvorom blandt Aandet en længere Opsats i Morgenbladet, jeg husker ikke ret, om i 1827 eller 1828, afgav tilstrækkeligt Beviis, og jeg tilstaaer oprigtigt, at jeg den tid saae med ungdommelig Overlegenhed ned paa mine Colleger, Conrector Winding og Overlærer Sagen, som, sjønt Elever af den samme Skole, dog forlangst havde opgivet den; men snart lærte jeg at følge deres Exempel, og med hvert Åar har min Overbeviisning vundet som i Klarhed saa i Fasthed; og jeg har kjendt mange Medlærere, der begyndte som jeg og endte som jeg, men jeg veed ikke et eneste Exempel paa det Modsatte. Og nedenstaende Uddrag af en Tale ved sidst afholdte Examens Slutning i den Tanskke Skole heri Byen, hvilken Forfatteren paa Anmodning har overladt mig, viser, at ogsaa denne Skolemand, sjønt Besyrer af en Realskole, deler lignende Anskuelser. Disse findes ogsaa i den ligeledes nedenfor aftrykte

Oversættelse af en Afhandling om Udarbeidelser i Modersmaalet, som findes i Ludvig Herrigs Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen, Braunschweig 1856.

Bestyreren af den Danské Skole yttrede blandt Andet:

„Er Man hos os først seent vaagnet til Bevidsthed om, hvor daaligt det dog i Grunden var bevendt med vort Skolevæsen, navnlig paa et enkelt Stade af Samfundet, synes Man nu med Get at ville indhendte det Forsomte ved at gjøre Berserkerfriidt, idet Man har ophobet en saadan Massæ af tildeels uligeartet Underviisningsstof, selv paa Skolens laveste Trin, og stillet dens Maal saa høit, at dette ikke kan naaes, og derhos forqvaklet Skolens sunde Liv og Virksomhed, sat den ud af Stand til at naae sit rette Maal, som er igjennem de passende Midler at udvikle, forbedre og heve det Menneskelige i Mennesket. Man har villet det Gode og Nette, men man har grebet feil i Valget af Midlerne til dettes Opnaaelse; Man har ikke klargjort sig, hvor umuligt det er, at komme til det hoieste Trin i Stigen, uden først at kride opad de lavere; Man har betragtet Skolen som en Instalt, hvor den Unge skulde gjores fix og færdig, fuldstændig udrustet med alt det Kunstkabsforraad, som giores nødigt i hans tilkommende Virksomhedssphære;

Man har foregribet det praktiske Liv. Deraf den lange Række af Undervisningsgjenstande i Skolen. Høst alle mulige Videnskaber skal den Unge nippes til, ingen maa tilsideførttes. Men hvad er Folgen af dette System? Er det sundt for den legemlige Organisme, at Man paa een Gang indgiver den Dosir af de meest forskelligartede Substanter? Virker ikke dette forstyrrende paa dens Udbvikling og Vært? Og den aandelige Organisme, skulde den bedre taale en saadan Overlæsselse? Jeg mener nei! thi den er stridende imod dens Natur og Væsen. Den fordøies ikke; men hvad der ikke fordøies, bliver til en usund, gjerende Masse, som ikke kan frembringe en kraftig Sjælevirksomhed. Man faaer blaserede, halvcultiverede, indbildske og i enhver Henseende utækkelige Subjecter, halvt eller heelt unhyttige for det praktiske Liv, hvori de dog skulle leve og røre sig. Og idet Kundstabs Erhvervelse, og det saa alsidig, som det hedder, som muligt, er det, som ene tilsigtes og eftertragtes, ringeagtes og forsommes Udbviklingen af Gemyttet, af Hjertet. Denne Stakkels maa sjætte sig selv; Hjertets Dannelsse kommer af sig selv, mener Man. Barnets Phantasie qvæles, lørkebunden i Begrebernes Drangstroie, Ungdommens glade Livsfriskhed forspildes under al den Læren = Lectier i Grammatik og Mathematik og Physik og Rhetorik og Prosodik og hvad de nu hedde

alle de kære Videnskaber. Og troer Nogen, at den Unge, som lærer alt dette, i Regelen opfatter saa Meget deraf, at han fatter Kjærlighed dertil og senere bygger paa den Kundskabens Grundvold, som skalde legges ved høint System, tager han storligen feil. Og hvad er saa Folgen? Bogerne sælges, og den Smule Kundskab glemmes. Og det er saa meget mere at beklage og mindre at undskylde, at Forholdet er blevet det, som det er, da det ikke har manglet paa, at vægtige Stemmer have hævet sig advarrende derimod. Jeg skal i den Henseende blot nævne Prof. Hauch i Danmark. Og Man vilde gjøre vor Lærerstand blodig Uret, hvis Man antog, at den har foranlediget eller endog blot billigt Optagelsen af hin Masse Lærestof. Nei! efter mit Bejdendskab til den, har den besindige Deel af samme erklæret sig herimod, og det er saa saare naturligt; thi den føler Kun altfor vel, hvor ilde den er situeret under denne Fagtrængsel; den har et paa egen Erfaring grundet Kjendskab til, hvor Lidet Man har haadet ja hvor Meget Man har fådet et naturligt, sundt og kraftigt Liv i Skolen; men Lærerstanden kommer sjeldent eller aldrig til Orde i Skolens Anliggender, som dog ogsaa ere dens. Man skalde troe, at Skolemestere blot betragtes som Bussemand for Skolegutter, at, skjont den bedre Deel af dem dog maa siges at være Børnere af Intelligentiens

Blomst, at Sagkundskab og practisk Indsigt antages at være for den lukkede Mysterier. Havde Man nøje gransket dens Mening, vilde Man fundet overmaade lidens Sympathie for al den Kundskabskram, som nu maa udfoldes til stor Videlse for Lærerne. Nei! vore Skolecomiteer, Skolecommissioner eller, hvad de nu hedde alle de forskjellige Corporationer, som tidt besidde mere Æver end Indsigt, de ere, maaske tidt mod deres Vidende og Villie, Skyld i, hvad jeg og Mange med mig ansee for et Misgreb, fordi vi baade vide og kunne forståae, hvad der er det Rette. Og det er ikke blot i Realskolen, at et saadant Misforhold er indtrængt. Ogsaa i den lærde Skole er det ikke, som det skulde være. Og det er ikke blot her tillsands, at Man har det faaledes, Nei! ogsaa i Udlændet er det ligedan, og vi have det faaledes, fordi vi, der faae Alt fra Udlændet, efter de tydste Skolers Monster have omfåbt vore."

I samme Aaland utdaler ogsaa Mag. Hammerich sig i en Opsats i Nordisk Universitets-Tidsskrift II. I. „Om vort Examensvæsen“, hvori det hedder:

„Naar man gjør formeget af Examensvæsenet, naar man betragter Examens enten som et ledende Formaal for Underviisningen eller som en sikker Maalestok for Dygtigheden, kan det blive farligt nok, netop ved de Egenkaber, der give det sin Betydning.

De følles, mangeårige Forderinger ere i og for sig berettigede; men de kunne ved Overdrivelse fore til en altfor ligelig Udtydning af Kundskaberne over en stor Overslade, til en Slags videnskabelig Forghyldning, som maaſkee er øgte, men meget thind. Virkelig seer man ogsaa Polyhistoriet udvikle sig Haand i Haand med Examensvesenet; i Skolen saavel som ved Højskolens Faculteter sydør det ene Bisag op efter det andet, hvert med sin Haandbog, sin Ledetraad i Silværelsens Labyrinth, og disse mange Småvidenskaber tage Lust og Lys fra de egentlige Hovedfag, som skulde udfolde en bestemt Side af Dannelsen. Den samme Allsidighed, der nivellerer hele Fagmængden, gjør sig ikke mindre gjeldende indenfor hvert enkelt Fags Grænser: det er her personlige Individualiteter, den trænger tilbage. Læreren eller Disciplen er maaſkee mere oplagt for een Side, eet Parti af Faget end for et andet, og Erfaring siger, at hvad man er bedst opLAGT for, det lærer og det meddeler man med storst Udbytte; men fremhæves kan det ikke uden tiltrods for Examenshensyn; thi abstract taget er den ene Side og det ene Parti af Faget hverken mere eller mindre vigtigt end de øvrige. Den næste Egenſlab ved Examens, at der stilles bestemte Forderinger, kommer saaledes den første tilhjælp; den bliver en stædig Paamindelse om at være alſidig, det vil

sige: ikke at fordybe sig. Men denne Paamindelse lyder fra samme Kant i en ny, ikke mindre wetydig Mening.

Naar vi nemlig i det Foregaaende have fremhævet Vigtigheden af at vide Noget bestemt, maae vi ligesaa fuldt fremhæve Vigtigheden af at ahue Meget, som man i Ungdomsaarene umulig kan vide. Ved en Examen spørges der om den klare Kundskab og den sikre Færdighed; det, som her skal gjøre sig gjældende, maa være modnet, i Form som i Indhold. Men den letteste og tildeels den eneste Maade, hvorpaa man kan forhjælpe den umodne Alder til den modnes Erfjendelse, er at lobe Problemerne forbi og strax meddele det System af Formler og Kjendsgjerninger, hvori deres Løsning er givne. En saadan Meddelesse er visselig ikke at foragte, naar man holder den indenfor de rette Grænser og ikke vil give den ud for Aldet, end hvad den er: Definitioner og Inddelinger, der læres omtrent som Tal- og Navnerækker, Formler og Greb, der indoves omtrent som mechaniske Færdigheder. Men vilde man indskrænke Underviisningen hertil, eller ansee det for Hovedsagen, eller altid soge den nærmeste Bei til dette Maal, saa vilde man misfjende Ungdommens Bethydning i Aldrenes Række. Foruden det Lidet, der kan modnes ved de første Solstraaler, og det Meget, der maa rækkes i moden

Tilstand, som en Frugt, andensteds plukket, er der endnu Mere, der skal nedlægges som Frøkorn til en kommende Væxt. Maar den unge Alder ikke er som en Foraarsbund, svanger og grodefuld, men som en Stubmark i Høstens Tid, hvori er den da forskjellig fra Alderdommen uden i Ustadighed og Egensindighed? Tillykke vil en nofsaa manuductionsmaessig Examensdressur aldrig kunne udelukke de frugtbare Spirer; thi de ligge i Videnskabens Stof, forsaavidt Noget af det meddeles i sin Naturtilstand, og de flyve om i ethvert dannet Samfund og drysse ned ligesom fra Lusten. Men den Time, da de skulde udsaaes rigeligt, burde være Undervisningstimen. Og det skeer ogsaa, kun med Tilsidesættelse af Gramenshensyn og hvad dermed hænger sammen. Enhver, der har givet Time eiler holdt Forelæsning med Liv og Aland, maa have følt, at det Bedste, han gab, vilde vanskelig komme til Anvendelse ved en Examens. Evertimod kan det blive hans Opgave at forsinke Modningen og dermed forringe Gramensdueligheden; saaledes i Skolerne ved Udarbeidelse i Modersmaalet, hvor det jevnlig gjælder om at binde Talentet for gjængse Meninger og Talemaader, ved at give Anvisning til den langsommere Kunst, at see paa Gjenstanden selv istedenfor paa disse godtkjøbs Billeder af den. Jo yngre Examinanden er, desto skadeligere for hans aande-

lige Vært, om Examensstanken bliver den ledende Tanke hos ham eller hans Veiledere. Den er farligst i Aspirantklasser, hvor tilmeld Spændingen er stærkest, mindre farlig i de lærde Skoler ved 18 Aars Alderen og atter mindre farlig ved Universitetet. Men overalt kan den føre til Blændeværk og Alandleshed."

Om Udarbeidelser i Modersmaalet.

(Af Dr. Beschmann.)

Den ulykkelige Beneke begyndte sine Forelæsninger over Pædagogik med den Bemærkning, at det maatte synes underligt, at den pædagogiske Disciplin, som man vel kan kalde øldgammel, har opnaaet et saalidet tilfredsstillende Resultat. Noget Lig-nende kan man paastaae om Udarbeidelserne i Modersmaalet. Bidenslaben og Skolen have i lang Tid pleiet dem, og dog lyde os fra alle Sider Klager imøde over, at det staer galt til med Affattelsen af dem. Ved Afgangsexaminerne har dette Phænomen paa det klreste viist sig. Ja endog i høiere Militærskoler, som forsaabidt ere mere begunstigede, som de have Sonner af mere dannede Forældre, høres en almindelig Klage over Udarbeidelserne i Moders-

maalet. Om deres Vigtighed er der kun een Stemme; thi de byde den meest passende Maalestok for Almeendannelsen og give et anskueligt Billede af Forfatterens aandelige Udvikling. Buffon figer med Rette: „Le style c'est l'homme“; ikke mindre træffende kunde man sige: „Le style c'est la nation.“

Det er nu Skolens Sag, enten at gjendrive disse lydelige Klager, eller i retfærdig Anerkjendelse af samme opsoe nye Veie, paa hvilke det tilsigtede Maal kan naaes, og den almindelige Dadel ophæves. Her har Skolenmanden et vanskeligt Alternativ; helst skulde han have rustet sig til Strid og i veldig Kamp tappert brudt en Landse med Modstanderne; men den almindelige Stemme afvæbner ham forud og giver ham den Opgave, at han i rolig Selvbeherjelse skal friisk og freidig gaae med nhe Arbeidsmidler til sin vante Gjerning og i sit Ansigtss ved soe at opnaae de Frugter, der af Alle erkjendes for heldbringende.

Fremfor alt kommer det da an paa, at vi paa den ene Side erkjende de Vanskeligheder og Hindringer, som ved de skriftlige Stiloovelser stille sig imod Skolen, og paa den anden opsoe de Veie, der maae betragtes som falske med Hensyn til Opnaaelsen af det onskede Maal. Deri vil den negative Deel af vort Arbeide bestaae; den positive skal derimod betegne den Maade, hvorpaa den on-

skede Øvelse i Udarbeidelserne i vort Modersmaal bedst og sikkest kan naaes.

II.

En Hovedvanskælighed finde vi i vore Familier, hvad enten disse høre til de udannede eller dannede. De Første bestroebe sig ofte mere, end de Sidste, for at bringe deres Born ind i høiere Skoleanstalter og gaae for det Meste ud fra den Grund sætning: Bornene skulle intage en høiere Plads i det borgerlige Samfund, end de selv; de skulle blive til noget Stort, blive rige og lykkelige. Det sædelige Princip lades herved ude af Betragtning og udover derfor heller ingen Indflydelse paa Barnet. Kommer nu hertil den lidet dannede Udtryksmaade, som simple Folk desværre ikke kunne opgive, saa maa man erkjende den Vaastand for berettiget, at Hjemmet nedriver, hvad Skolen med Møie har opbygget. Dette Phænomen træder mere frem i Skolens lavere, end i dens høiere Classer, som allerede have givet Eleven, trods hans Omgivelser, en fastere Basis for hans Videns mod hvilken det huuslige Livs Fordærvelige Bolger lettelig brydes. Vanskæligere og mere nedslaaende viser Undervisningen sig i de lavere Classer indtil 4de, og der udfordres den kærlighedsfuldeste Fasthed fra Lærerens Side, for atter og atter at opbygge fra nyt af, hvad han troede med vedholdende Møie at have

opført som en varig Bygning. Den her anførte og uundgaaelige Banskelighed findes vistnok ikke i de saakaldte dannede Familier; Barnet hører der et rigtigt Sprog, Underholdningen er udsøgt, (?) og Vanen, som vi Alle med Goethe kalde vor Amme, fører det til Dannelsens nærende Kilder. Allerede Cicero figer i Brutus: Magni interest, qvos qvisque audiat, qvibuscum loqvatur a pnero, qvemadmodum patres, paedagogi, matres etiam loqvantur. Det kan ikke negtes, at dannede Forældres Sonner allerede dervede have et stort Forsprang for den ikke saaledes begunstigede Meddiscipel, og Læreren har daglig Anledning til tydelig at mærke Forskjellen. Men i dets Sted viser der sig desværre altfor ofte Indbildskhed og Blaserthed — Hjærtelaget fattes. Forældrene, som ere meget optagne baade af deres ydre Stilling og selvkabelige Forbindelser, have i Almindelighed altfor lidet Omsorg for Hjærtets Dannelsel og pleie at overlade Barnet til en Huuslærer eller ogsaa, hvis Midlerne tillade det, til en renommeret Pensionsanstalt og mene da, at de have gjort nok, idet de tænke, at Hjærtet fornier sig selv, naar kun Hovedet først er fyldt med den fordrede Kundskabsmasse, og det vækker endog Forundring, naar man enkelt Gang træffer en Fader paa en Spadseretur med sin Søn. Forældrene unddrage sig Opdragelsens Byrde; de ere Børnenes legislative,

ikke deres ørekutive Foresatte. Men Skylden rammer ikke udelukkende Familien, men ogsaa Skolen, og det i flere Henseender, fornemmelig deri, at de lærde Skoler nutildags indeholder altfor mange Elementer til at kunne pleie dem alle med den fornødne Omhyggelighed; vor hele Dannelse har Udseende af et Potpourri. Man betragte kun de lærde Anstalters Timeplaner: paa en Formiddag have Disciplene latin, græsk, fransk og thdsk Sprogunderviisning, og hver enkelt Lærer krever udentvist med største Strenghed, at hans Tilhørere skulle efter en kort Hvilestund strax vende deres Tanker, som fort før varc rettede mod en ganske anden Kant, med Opmærksomhed og Liv hen paa den nye Gjenstand. Vi kreve — lad os kun tilstaae det! — noget Umuligt. Wiese taler herom, i sine thdsk Breve om engelsk Opdragelse, saaledes:

„Timeplanen har efterhaanden udvidet sig i den Grad, at Skolens Tilstrækkelighed for det senere Livs Fordringer aabenbart tages i stedse engere Forstand. Jeg er overbeviist om, at man dog til sidst maa beslutte sig til at simplificere Timeplanen, men da forhaabentlig ogsaa opgive at lade Qualifikationen f. Ex. til Utsættelse som Postmester være afhængig af den samme Probe, som bestemmer Modenheden til Universitetsstudierne.“

Hvad der her lægges Skolen i Almindelighed til Last passer ogsaa specielt paa Opgaverne i Modersmaalet; thi ikke alene Lærestoffet er utilbørligt ophobet, men ogsaa Arbeiderne, navnlig de skriftlige. I nogle Læreanstalter er det derfor vedtaget, at funto skriftlige Arbeider skulle falde paa hver Dag, med undtagelse af den Dag, paa hvilken Udarbeidelserne i Modersmaalet afleveres, da de udfordre meest Anstrængelse. Men naar det ikke sjeldent er tilfældet, at der tilligemed Opgaven i Modersmaalet er 4—5 andre skriftlige Arbeider, da er det let at indsee, at Disciplen betragter sit Arbeide som et opus operatum og er glad, naar han saa snart som muligt kan befrie sig fra den ham paalagte Byrde.*)

Endnu skadeligere end den berørte Omstændighed er Valget af Themata. Wiese skriver saaledes til sin Ven Abeken:

„Af det, jeg meddelte Dig i mit forrige Brev, kan Du slutte, at Englænderne maae ansee den Vigtighed, som vi lægge paa Udarbeidelser i Modersmaalet, for aldeles utilbørlig og med Rette holde Meget af det, som heri undertiden kræbes af Tertianere, for en Forsyndelse mod Ungdommen“. — —

„Den almindelige Retning gaaer hos Englænderne

*) Saa galt har det dog nok aldrig været hos os.

mere end hos os ud paa det Enkelte, Faktiske og Individuelle. Jagtagelsesevnen er hos dem altformeget rettet paa det Objective til, at de f. Ex. skulde allerede af en Tertianer kræve hans Levnetsbeskrivelse eller paalægge en Quintaner at føre sin Dagbog; og Noget, som ligner vores abstracte, æstetiske-critiske og philosophiske Opgaver har jeg ikke truffet."

Den her indirect udtalte Dadel er fuldkommen berettiget; mange Lærere give, for at tilfredsstille deres critiske Øyst, Opgaver, der passer for deres egen Udvikling, men ingenlunde for Elevens, som forovrigt hører sin Schiller hovmesterere, for han har gjort noget tilstrækkeligt Bekjendtskab med ham.

I en Afhandling, som fortjener Opmærksomhed: „zum Deutschen Unterricht“ i Maiheftet af det Müzelske Tidskrift d. A. udtaler Dr. Wendt sig saaledes: „Vore Ynglingers Pietet imod vore store Digtere maa vedblive at være reen og ublandet. Men vil man fore unge Mennesker til en virkelig alsidig Opfattelse af deres Verker, saa maatte de sætte sig over dem og vilde snart see fornemt ned paa dem — og dog vilde altid væsentlige Sider af deres poetiske Charakteer blive dem ubekjendte.“

Desuden viser Ungdommens bestemte Retning den stedse bort fra critisk Betragtning, og, om og Opdragelsen efterhaanden skal gjøre Alauden skifket

for Ideer og Abstractioner, saa vilde vi dog ikke handle rigtigt, dersom vi hertil vilde vælge vore Digteres Verker og opnæae dette Maal ved at for-dunkle Ynglingen hans og vore Idealer.

Den æsthetisk-critiske Methode, som efter den Schlegel-Dieckske Periode trængte ind fra Literaturen i de huuslige Kredse, hvor man „mit wenig Witz und viel Behagen am Theoretische gar fein der Langeweile ausübte,” har efterhaanden faaet Indpas ogsaa i Skolen og vil her som hist skabe svagelige affecterede Naturer, men ikke Charakterer, som føle Trang til at vove sig ud i Verden og være Jordens Bee og Jordens Held. Derfor bort med al parfumeret Affectation! Lærer derimod Ynglingen Agtelse for det Gode og Ophoiede, for vore Digtere og Helte, — opvækker tidligt hos ham Kjærlighed til Fædrenelandet, saa at han engang med Dodsforagt kan synge: „Dulce et decorum est pro patria mori!”

Man funde vel her gjøre os den Indvending og sige, at Sagen er ikke saa betenklig som den for Dieblifiket synes at være; Lærerne paapege tilstrækkeligt de Shnspunkter, fra hvilke Opgaven skal behandles, og Disciplen lærer at skærpe og tillige selvstændigt at udvikle sin Dommekraft. Men desværre fortabe Lærerne sig for det Meste i lærde Discussioner, saa at det forekommer Disciplen at

det gaaer ham et Møllehjul rundt i Hovedet, eller ogsaa henvise de til Bøger, eller lade ham endog aldeles uden Veiledning, for at han famlende kan fare frem og tilbage paafryds og paatvær. Maar f. Ex. en Secundaner faaer den Opgave: critisk at belyse „Die Braut von Messina“ — da veed man i Sandhed næppe, om man skal ynke Læreren mere end Disciplen. En Secundaner er sig ikke bevidst, har intet Kjendskab til den antike Verdens Fatum, til Betydningen af det antike Chor, til den objective Brøde, som staar i noie Sammenhæng med Oldtidens hele Tænkemaade og Tro, og dog fræver man af ham, at han efter Lærerens lyse Anthydninger skal nedskrive sine Tanker over et Thema, som aldeles overstiger hans Ideekreds!

Dog er ikke alene Valget af Opgaverne ofte mangelfuld, men endnu mere den Orden, hvori disse folge paa hverandre — der mangler System, Organisme. I nogle Læreanstalter er det Skik og Brug, at man i det aarligt udgivne Program anfører Opgaverne i Modersmaalet i de to øverste Classer for at give høiere Bedkommende og Publicum de klareste Beviser paa Elevernes mangesidige Udvikling. Ved Gjennemlæsningen af dem ere vi meget ofte medeet blevne mindede om den gamle Svadser Polonius, som holder de i „Hamlet“ fremtrædende Skuespillere duelige til tragedy,

comedy, history, pastoral-comical, historical-pastoral, tragical-historical, tragical-comical o. s. v.; — ikke bedre staer det til med Hensyn til de pralende Opgaver i flere af de høiere Skoleanstalter. Snart gives der en historisk-philosophisk Opgave, snart en critisk-esthetisk eller endog en moralisk, snart skal en Sentents forklares eller en Chrie bearbeides; — i ustyrlig Hast kæmpe her de forskelligste Elementer om Forrangen og ødelægge hverandre indbyrdes.

Methoden, som man nu for Tiden ikke sætter stor nok Priis paa, og som man opgiver, fordetmeste i den Tanke, at der intet bestemt kan siges om den, da den er altfor meget afhængig af Lærerens Individualitet, er her blevet en Spillebold for Lønnet, og Frugterne af saadanne Undervisningsprinciper vise sig paa det klareste ikke alene i Undervisning i Modersmalet, men ogsaa i andre Discipliner.

Den sidste og vigtigste Grund til det utilfredsstillende Resultat af Undarbeidelser i Modersmalet finde vi paa den ene Side i den ringe Kjærlighed til Objectet, paa den anden i utilstrækkelig Erfaring hos saamange Skolemænd.

Det er en velbekjendt Sag, at Skolens bedste Kræfter i Gymnasierne anvendes paa Sprogene, i Realskolerne paa Mathematik og de nyere

Sprog; de yngre Lærere, som tiltræde deres nye Løbebane med en ubekrivelig suor didactiens og overstrømmende Begeistring, faae Underviisningen i Modersmaalet, snart i denne snart i hin Classe, og begaae som oftest den Feil, at de baade overvurdere Disciplens Evner og ikke gaae dybt nok ned i sammes Dannelseselementer; de bedomme Eleverne ikke efter den dem iboende aandelige Kraft, de grandste ikke omhyggeligt ligesom Bjergmanden Jordens Alarer, for at see, hvad de indeholde, men de slutte fra sig selv til Elevernes Dygtighed og regale dem med Opgaver, for hvilke de selv have Interesse, uden at tage Hensyn til, hvad der isandhed gavner Disciplen. Det vilde dog være uret udelukkende at gjøre de yngre Kræfter til Syndebukke; Bebreidelsen rammer ogsaa, omend i ringere Grad, ligesaamleget ældre Lærere, der da som et uundgaaeligt Ønde maae i deres haandverksmæssigt tilvante Gang slæbes gjennem Skolen.

Hist mangledo Erfaring, her Indsigt; hist truede Mosten med at sprænge sit Kar, her er den gamle Vin skimlet og fordrer dog at blive drukken. Modersmaalets Underviisning er det arveløse Barn, som den haarde Fader ukjærligt har forstodt; det tager sin Tilflugt til Fremmede og er tilfreds, naar det kun finder et gjæsfrit Huns. — Lærerne have i Allmindelighed ingen Kjærlighed til Underviisning

i Modersmaalet; og imedens Directeurerne mangfoldige Gange ansøges om Overdragelse af latiniske og græske Timer, indtræder høist sjeldent det Tilfælde, at en Lærer beder om, at Underviisningen i Modersmaalet skal overdrages ham. Og hvo vilde vel forundre sig herover? I de gamle Sprøg har Læreren sit bestemte Pensum at absolvere og mærker, fra Time til Time, sine Elevers Fremgang; han finder Glæde i sit Object, og Frugterne af hans Arbeide vise sig ikke alene for ham, men ogsaa for Anstaltens Dirigent og Inspecteur — Læreren bliver derved agtet og bemærket af sine Foresatte. Ganske anderledes forholder det sig med Underviisningen i Modersmaalet.

Berommelse og Ære, vieblikkelige Resultater ere her vanskeligere at opnaae; Taalmodighed og atter bestandig Taalmodighed kreves for kun lidt efter lidt og tilnærmelsessviis at naae Maaret. Arbeidet er mosommeligt, Folgerne ikke isinefaldende; Plagen er saa stor, Takken siden, om ikke endog Utak er Folgen; skulde da ikke Enhver kaste en Byrde fra sig, der er saa tung og trykkende!

Saaledes kan man for det Meste forklare sig Grunden til den ringe Lyst til Underviisningen og Opgaverne i Modersmaalet, som desuden skaffe Læreren meget Hjemmearbeide.

Man vil maaſkee gjøre os den Bebreidelse, at de her udkastede Billeder ere usande og over-drevne, og derimod opſtille den Paafstand, at Underviisningen i Modersmaalet i overſte Klaſſe hele Aar igjennem forbliver i samme Haand, og at faaledes de gjorte Udsættelſer ikke synes at kunne holde Stik. Men Læreren i Prima formaaer ikke at indhente, hvad der er bleven forſomt i de la- vere Klaſſer, og ingen forſtaendig og sunddommen- de Mand kan gjøre ham udelukkende ansvarlig for en heel Disciplin, som fra neden af organisk ſkal ud- vikle ſig i systematisk Folgerække; ham alene bor man ikke paabyrde Skylden for Noget, hvori han har den mindſte Deel. Men derſom de Anker, der nu for Tiden rettes mod Skoleanstalterne, ſkulle bli- ve fjernede og ganſke tilintetgjorte, maae vi Læ- rere fremfor Alt være ørlige mod os ſelv og beſidde den fornødne Selvover vindelse for at rette paa de Feil, ſom man ſine ira et studio gjor os opmær- ſomme paa. Med det Louis-Philippeske juste milieu, med Horats's aurea medioerrias, ſom Strachwiz ikke upaſſende falder „die Pest des edlen Blütes, den Tod des frein Muthes,” er Skolen og umiddelbart Borgersamfundet Kun lidet hjulpen; vi maae ikke vedblive at gaae i det gamle Spor, naar den hurtigt fremilende Tid staer for Døren med fine Fordrin- ger og krever Regnſtab af os for vor Huuholdning;

vi maae ikke virksomme hvile os paa nedarvede
Sædvaners blode Puder, som om den moderne
Fortrinlighed skulde hjælpe sig af sig selv; — nei,
modige maae vi ske Fienden i Dinene erindrende
det sande Digterord:

Dem Nebel wirst du nicht entgehn
Wenn du den Fuß zum Flehen lehrst
In's Angesicht sollst du ihm schaun!
Du bleibst nur frei, wenn du dich wehrst!

Vækkeren trænger ind paa os med sine Fordrin-
ger; det paaligger os ved Tidens Bævestol virksomt
og kraftigt at væve Skolen en ny Klædning.

II.

Vi have i det Foregaaende søgt at paapege
de Feil og Wildfareller, som efter vor Mening træde
hindrende i Veien for Aftatningen af Opgaver i
Modersmaalet; vi have nu i det Følgende at an-
føre de Midler, som positivt kunne føre til det for-
enskede Resultat i Stiilovserne.

Det kan naturligvis ikke falde os ind at an-
tage, at det her Anforte kan gjøre Fordring paa
objectiv Gyldighed — vi vide meget vel, hvor let
det er at dadle, og hvor vanskeligt det er at for-
bedre. Men vi ere os ogsaa paa den anden Side
ligesaa vel bevidste, at det er enhver Enkelts Pligt,
efter Evne og den ham af Gud givne Kraft fre-
digts og samvittighedsfuldt at yde sin Skjærv, der,

hvor ringe den end er, dog kan anvendes til det Heles Bygning. Det er meget vanskeligt at erkjende det Nette, Gode og Skjonne, og allerede Socrates siger i Grathlus:

παλαιά παροιμία ὅτι χαλεπά τὰ καλά εστιν ὅπη ἔχει μαθεῖν,
— men det er ogsaa Enhver's Pligt at fremme samme paa enhver mulig Maade.

Udarbeidelserne i Modersmaalet danne et Led i Underviisningen i Modersmaalet idethelse, de maae derfor i deres Niemed underordne sig det, Underviisningen i Modersmaalet, som et Hele, vil opnaae.

Underviisningen i Modersmaalet skal give Eleverne Sprog og Sprogfolesse; den skal ved Analyse give Greb paa sproglige Fremstillinger og ved en livlig Anvendelse af Materialet gjøre sikket til egen Fremstilling; — den skal paa analytisk og synthetisk Wei hjælpe ham til at erkjende det Enkelte i det Hele og det Hele i det Enkelte, og i sikkert Følesse af det Bundne lede ham til egen aandig Skaben.

Dr. Wendt betegner paa en mere concret Maade — Pag. 370 — Hensigten med Underviisningen i Modersmaalet:

„Den skal lede Eleven til at lære at kjende og forstaae de tydste Classikeres Verker, hvis Læsning svarer til hans Dannelsestrin, og til at bruge sit

Modermaal, saavel mundtligt som skriftligt, ikke alene correct, men ogsaa med Smag."

Wiese udtaler sig — Pag. 94 — om Stiil-
ovelserne i England, saaledes:

"I de engelske Skoler viser der sig i Almindelighed en Streben efter at udvikle hos Eleverne en ret sikker Dom om Ordenes Betydning, Evne til deri at skjelne ligesaa sikkert som ved Smagen mellem Spiser. Ligesom de altid pleie at spørge ved Læsningen: „Forstaaer du ogsaa, hvad du læser“? saaledes ved Stiilovelserne: „Veed du ogsaa, hvad du figer?“ Englingen skal ved egen Afholdenhed lære ikke at lade sig blønde eller bestikke ved stor Klang og Phraser, men ligeover for dem bevare sin Besindighed og Ro."

I det her fort Antydede, hvori Wiese med Rette erkjender en stor Fordeel ved de engelske Skoler, ligger det Mangelfulde ved vor Underviisning i Modermaalet, idet vi baade stille Opgaverne altfor høit og tillige kræve for meget af Eleven; vi udvide Underviisningens Gebet, medens Indskrænkning og Concentrering af Lærestoffet burde være Hovedopgaven for de høiere Skoler nu fortiden.

Vi have derfor ikke agtet paa det, iblandt andre af Professor Schmidt i Stettin, gjorte Forslag: at tage en Time ugentlig bort af Underviisningstiden

i Latin i Tertia, og anvende denne til de gamle
tydſke Dialecter saaledes, at der læses Gothisk i
Tertia, Gammelhøithyds i Secunda, og Mellemhvi-
thyds i Prima; men vi henvise den saakaldte histo-
riske Grammatik samt det fuldstændigere Literatur-
fjendskab til Universitetsstudiet, der levner den unge
Mand tilstrækkelig Tid og Anledning til at lære
Sprogenes organiske Slægtskab og vor National-
literaturs Udviklingsgang. Skolen maa lade sig
noie med, at give Eleverne et ganske fort Omrids
af Literaturhistorien i Forbindelse med, hvad der
læses i Classen.

Vi forlange altsaa først, at man igjen vender
tilbage til den Simpelhed, som man næsten i en-
hver Green af Kunst og Videnskab har forsømt, og
lader denne overalt komme til sin Ret.

Vor nuværende Dannelsé har Charakter af
Unatur; Esprit, Humor, Wittighed ere blevne Mo-
desager; vi slide af Overmaal af Aand, eller som
Arndt figer i sine Skrivter for og til sine Kjære
Tydkere, — 111, Pag 294 — „an der andern
Uebergeistigung.“ Vore Literater svømme i et Hav
af Phraser, og forloren er hver den, som ikke har be-
seiret denne toneangivende Skrivemaades terminolo-
giske Apparat. I Musiken hersker en umaadelig
Overdrivelse og bizart Røfetterie; Overfladiskhed og

Drenslyst synes her at have sluttet en uoploselig
Pagt; overalt finde vi Øverge, som gjerne vilde være
Kjæmper og overskride de Grænser, som Naturen
med viis Forsorg har sat dem. Alle disse Forhold
har havt den største Indflydelse paa vor Ungdom;
den vil dandse og springe, den vil Alt, men kun
ikke tænke, og hvad skal der blive af Verden, naar
man vænnes af med at tænke.

Det er Skolens Opgave at vende tilbage til
den simple og derfor nærende Spise; det er paa
Tide at sætte en sterk Demning for den pralende
Huulhed, som gjør sig bred ogsaa i Opgaverne i
Modersmaalet; det er enhver sambittighedsfuld Pæ-
dagogs Pligt, at give denne affecterede Espritperi-
ode sit Raadestod og overbevise Ungdommen om
Sandheden af de Hesiodiske Ord:

τῆς ἀρετῆς ἰδρωτα δεοτ προπάροισεν Εὐηκαν.

Mange Skolemænd ere imidlertid endnu af
den Anskuelse, at man med qvantitativ Føielighed
maa læmpe sig efter Tidens Fordringer, som on-
ske at see Underviisningen endmere opfretet; det
skulde, mene de, ved Indførelsen af nye Elementer
lykkes at bibringe den syge Deel Sundhed og nyt
Liv. Men ikke i Qwantitetten men i Qvaliteten
ligger Frelsen for vore Skoler, som for Tiden have
optaget uendelig mange Discipliner, uden at kunne
forbinde de enkelte til en levende Organisme. En-

hver Underviisningsgreen fører hos os et isoleret Liv, da der aldeles mangler Enhed i den store Mangfoldighed og gjensidig Forbindelse mellem de enkelte Videnskaber. Men den, som altid og altid bestjæftiger sig med en Mængde Enkeltheder taber til sidst det fordomsfrie Blif for det Hele og faste kun af og til et flygtigt Øie paa de enkelte Discipliner, hvoraf han vel leilighedsvis tilegner sig en aandrig Phrase, men aldrig det Heles Forstaen. Pascals Udsagn: „La multitude qui ne se reduit pas à l'unité est confusion,” indeholder for os uenselig megen Sandhed.

Saaledes lader det sig let forklare, at Underviisningen idethuse, og specielt Udarbeidelsen i Modersmaalet, har ført et affondret og indesluttet Liv, idet de fra de andre Discipliner høstede Frugter ingenlunde ere blevne anvendte til dens Gavn; saaledes lader det sig forklare, at Kjærligheden til Videnskaberne og Oldtiden forsvinder efter endt Skolegang, og den almindelige humanistiske Dannelse altid mere og mere taber sig, i hvis Sted allerede er traadt den eensidige Fagkundskab, der udelukkende hylder Utilitets-Principet.

Wiese har godt gjort os i sine Breve, at de saakaldte Humanioras Indflydelse i England er af større Varighed, og engelske Statsmænds Taler, som vi næsten daglig finde meddeelte i de forskjellige Dag-

blade, bevise os tilstrækkeligt, at Dannelsen her er blevet Enhed og Organisme, at alle enkelte Objekter forene sig til et fælles Maal. Lærdom er her ikke nogen privilegeret Clæsses døde Eiendom, Liv flyder i dens Alarer, og de gamle Autorers Viisdom, næret ved det til Kjød og Blod blevne Kjendskab til den græske og romerske Historie, stræsser med den klareste Glands i Parlamentstalerne.

Mere end nogensinde maner derfor Tiden os til at simplificere og concentrere Undervisningen og at forbinde de i den torre Formalismes og forstenede Mechanismes enkelte Verksteder adspredte Brudstykker til et livskraftigt Hele, for at der i Skolen kan fremstaae en sand Planteskole for en ægte national og arbejdshygtig A蘭d.

Det vil ikke være vanskeligt at stætte tilveie en talrig Mængde samstemmende Vidnesbyrd om det Fordærvelige i vor Tids Stræben efter at mangfoldiggjøre Undervisningsstoffet i Skolerne, og efter paa den Maade at tilfredsstille det saakaldte Tidens Krab, hvilket med andre Ord er det samme som at udruste Eleverne allerede i Skolen med alle de Kundskaber, for hvilke de i deres senere Liv skulle faae Anvendelse — om det Fordærvelige altsaa i, at opgive Skolen som Almeendannelsesanstalt og gjøre

den til et usammenhængende Aggregat af allehaande specielle Læreanstalter. Dersom dette billiges og, at det vil skee, derom kunne vi ikke tvivle, da vil Raabet om, i Skolen blot at lære „det Nyttige“ efterhaanden forstumme og den Erfjendelse vinde alt mere og mere Indgang, at der gives noget Almeneen-nyttigt i Undervisningen, der visselig paa ethvert Trin i Livet vil komme tilsyne, men som dog ikke lader sig i det Enkelte paavise saa haandgribeligt, at det kan flettes ogsaa af dem, som, fordi de selv savne den dybere Indtreningen i Livets sande Væsen, heller ikke formaae at skue det Væsentlige i de forskellige Livsbyttringer. Hvilke Lærefag meest ere skik-fede til at fremkalde, nære og styrke dette Almeeennyt-tige, derom kan der vel fremdeles strides; men at det hindres og ikke fremmes ved en forvidt dreven Mangfoldighed af Lærestof turde maaskee ogsaa gjøre Regning paa at erkjendes. Alt nu, blandt de op-tagne Lærefag, de gamle Sprog fremdeles ville hævde deres Plads, naar Undervisningens Maal betragtes paa den rette Maade, er en Overbeviis-ning, som næres af de meest competente Dommere i Sagen, og ikke blot Englands Exempel kan her paaberaabes,— med saameget større Styrke, som dette Land dog visselig ikke mangler Syn paa, hvad man falder „det Nyttige“ — ogsaa i Europas øvrige civili-serede Lande danner, trods alle Indvendinger, Un-

derviisningen i de Gamle Hovedsummen af den al-
mene Dannelsse og Göthe, for hvis Autoritet dog
vore moderne Skolereformatorer ville boie sig, ud-
taler følgende Ønske: Möge das Studium der
griechischen und römischen Literatur immerfort die
Basis der höheren Bildung bleiben.

Men det har været den seneste Tid forbeholdt at
opdage en anden Indvending mod Hensigtsmæssigheden af, at de Gamle læses i Skolerne. Men da disse
Indvendinger indbyrdes stride mod hverandre, haaber
jeg, de ville tilintetgjøre sig selv, uden at man behøver
at uleilige sig med, at mode dem enkeltviis; jeg me-
ner hermed paa den ene Side den Paastand af
Demokraterne, at Studiet af de Gamle styrker
Despotismen, opdrager til en overdreven Algæsse
for Autoritet og saaledes hindrer Udviklingen af
Landens frie Virksomhed, medens de derimod udhæve
Naturvidenskabens Studium som ret skiftet til at ned-
bryde al Autoritetstro, hvorfor Magthaverne, som
meget godt have begrebet dette, skulle være ugun-
stigt stemte mod denne sidste Bidenskab. (Man see-
t. Ex. om det Förste en i 1833 udkommen Brochure
af daværende Capt. Foss, og om det Sidste C.
Bogt: Köhlerglaube und Wissenschaft). Paa den
anden Side have vi nylig seet citeret af Bastiat,
at han udleder alle Revolutioner fra Classikernes
Læsning i Skolerne. Naar der hersker saadan Øye-

dragt i Modstandernes Leir, er der fra den Kænt næppe meget at frygte, og vi kunne overlade til dem selv indbyrdes at udkæmpe Striden. Det er dog ret besynderligt, hvorledes mange Mennesker altid lede efter Phænomenernes Aarsager langt borte, medens de, som her, ligge saa lige for Fodderne. Det mindste Kjendskab til Menneskets syndige Natur og det, hvori denne især ytrer sig, vilde være tilstrækkeligt til at finde baade Despotismens og Revolutionernes Rod i Menneskehjærtet, uden at tillegge den uskyldige Læsning af Glassiferne saa store Virkninger, og den, som mener, at enten Despotisme eller Anarchie prædikes af de Gamle, legger noksom for Dagen, at han enten ikke har endog det løseste Bekjendtskab til dem, eller at han forvexler de gamle Staters Historie med deres Literatur. Fra Bekjendtskabet til den Første tænker man dog vel ikke for Alvor at udelukke den studerende Ungdom, og den Sidste prædiker ikke Oprør (f. Ex. Platoss, Crito, Cicero, Sallust, Livius.)

Underviisningen i Bergens Cathedralskole er, i det forlobne Skoleaar, fremgaaet ganzé efter samme Plan som i de to Foregaaende; Lærerpersonalet er det samme, med Undtagelse af, at Adjunct Jo-han Koren Christie, ved Overlærer Steens Førstforsel til Tromsøe forrige Sommer, er indtraadt i dennes Sted. Clevernes Antal ved Skoleaarets Begyndelse var 97; af disse blive følgende iaar fra Skolen dimitterede til Universitetet:

1. Marius Flood, Son af Smedemester Flood f. 5te August 1836.
2. Gerhard Frederich v. d. Lippe Dahl, Son af afdøde Artilleriecapt. M. Dahl, f. 11de Januar 1838.
3. Eduard Hoff, Son af Capt. N. Hoff, f. 11te April 1838.
4. Christopher Nicolaysen, Son af Kjøbmand N. Nicolaysen, f. 24de August 1837.
5. Theodor Mohn, Son af Kjøbmand Alb. Mohn, f. 18de Sptbr. 1839.
6. Frederik Marstrander, Son af Sognepræst til Brøns, P. Marstrander, f. 28de Mai 1836.
7. Olaf Schavland, Son af Sognepræst til Hørs, Tage Schavland, f. 25de Januar 1838.

8. Sebastian Geelmuyden, Son af afdøde
Sognepræst til Strandebarm, Frederik Geel-
muyden, f. 20de September 1837.

Paar egne og Medlæreres Begne har jeg herved
den Ære, at indbyde Elevernes Forældre og Fore-
satte og alle Andre, som føle Deeltagelse for Under-
viisningen, til ret ofte at overvære den offentlige
Examen, som afholdes i den Orden, hosfoede Ta-
bel udviser.

Bergen d. 8de Juni 1856.

H. Holmboe.

Tabel,

hvorefter

den offentlige Examen afholdes i Bergens Kathedralskole fra 23de Juni til 1ste Juli incl.

Page.	Classe.	Formiddag.	Classe.	Eftermiddag.
Mandag den 23de Juni	VI. a.	Græs.	VI. b.	Latin.
	V.	Norsk (Kl. 9).	V. a.	Franſe.
	IV. a.	Franſe.	IV. a.	Historie og Geographi.
	IV. b.	Religion.	II. b.	Religion.
	III.	Mathematik.	I.	Historie og Geographi.
	II. a.	Historie og Geographi.		
Onsdag den 25de Juni	VI. a.	Latin.	VI.	Thydk.
	VI. b.	Græs.	V. a.	Mathematik.
	V. b.	Mathematik (Kl. 9).	IV. a.	Religion.
	III.	Thydk (Kl. 9).	IV. b.	Franſe.
	II. b.	Latin.	II. a.	Norsk.
	I.	Religion.		
Torsdag den 26de Juni	VI. a.	Mathematik (Kl. 9).	VI. b.	Religion.
	V. a.	Græs.	V.	Thydk.
	V. b.	Religion.	IV. b.	Mathematik.
	IV.	Norsk.	II. a.	Latin.
	III.	Historie og Geographi.	I.	Thydk.
Fredag den 27de Juni	VI. b.	Mathematik (Kl. 9).	VI. a.	Religion.
	V. a.	Religion.	V. b.	Historie og Geographi.
	IV.	Græs.	III. b.	Latin.
	III.	Norsk.	II. a.	Thydk.
	II. b.	Historie og Geographi.		
	I.	Latin.		
Løverdag den 28de Juni	VI.	Hebraisk.		
	V. b.	Latin.		
	IV. a.	Mathematik (Kl. 9).		
	IV. b.	Historie og Geographi.		
	III.	Franſe.		
	II. b.	Thydk.		
Mandag den 30te Juni	VI. a.	Franſe.	VI. a.	Historie og Geographi.
	IV.	Thydk.	VI. b.	Franſe.
	III. a.	Latin.	V. a.	Latin.
	II. b.	Mathematik.	II. a.	Mathematik.
	I.	Norsk (Kl. 9).		
Tirsdag den 1ste Juli	VI.	Norsk.	VI. b.	Historie og Geographi.
	V. a.	Historie og Geographi.	V. b.	Franſe.
	V. b.	Græs.	IV. a.	Latin.
	IV. b.	Latin.	III.	Religion.
	II. a.	Religion.	II. b.	Norsk.
	I.	Mathematik (Kl. 9).		

Onsdag den 2den Juli prøves de til Optagelse i Skolen Anmeldte; Løverdagen den 5te Juli Kl. 9 Formiddag prøves Eleverne i Declamation og Sang, hvorefter Examens Udfald bliver bekjendtgjort. Examen begynder hver Formiddag Kl. 8 og Eftermiddag Kl. 3.

Bergen den 8de Juni 1856.

H. Holmboe.